

H(II)-Sanskrit-G-2

2017

SANSKRIT—GENERAL

Second Paper

Full Marks : 100

*The figures in the margin indicate full marks.
Candidates are required to give their answers
in their own words as far as practicable.*

Unit - I

(Marks : 40)

1. Answer any *one* of the following questions : 12

নিম্নলিখিত যে-কোনও একটি প্রশ্নের উত্তর দাও :

(a) 'Kālidāsa is a poet of nature' — Justify this remark. Show how Kālidāsa delineates a sweet and profound relationship between human beings and nature. 6+6=12

'প্রকৃতির কবি কালিদাস' — একথার যৌক্তিকতা প্রতিপাদন কর। মানব ও নিসর্গ প্রকৃতির মধ্যে যে একটি মধুর ও নিবিড় সম্পর্ক আছে তাও তিনি কিভাবে অঙ্কিত করেছেন দেখাও।

(b) Describe the character of Duṣyanta as a king, as a son and as a husband. 12

রাজা, পুত্র ও পতি হিসাবে দুষ্যন্তের চরিত্র বর্ণনা কর।

P.T.O.

- (c) Who was Durvāsas ? What was his curse on Śakuntalā ? Bring out the dramatic significance of this curse as you find in *Abhijñānaśakuntala* .

2+2+8=12

দুর্বাসা কে ছিলেন? শকুন্তলার প্রতি তাঁর অভিশাপটি কী ছিল? অভিজ্ঞানশকুন্তল নাটকে তোমরা যে দুর্বাসার অভিশাপ লক্ষ্য কর তার নাটকীয় তাৎপর্য নিরূপণ কর।

2. Answer any *four* of the following questions : 2×4=8

নিম্নলিখিত যে-কোনও চারটি প্রশ্নের উত্তর দাও।

- (a) What is meant by 'कुलपति'? Who is 'कुलपति' in the drama *Abhijñānaśakuntala* ?

'কুলপতি' শব্দের অর্থ কী? অভিজ্ঞানশকুন্তল নাটকে 'কুলপতি' কে?

- (b) आप्रममृगोऽयं न हन्तव्यः — Who says this and to whom and in which context ?

কে কাকে এটি বলেছে? উক্তিটির প্রসঙ্গ নির্দেশ কর।

- (c) Why was Kaṇva called 'असाधुदर्शी' by the king ?

রাজা কণ্ঠকে কেন 'অসাধুদর্শী' বলেছিলেন?

- (d) Who was Hamsapadikā ? In which act she is found in the drama ?

হংসপদিকা কে ছিলেন? নাটকের কোন্ অঙ্কে তাঁকে দেখতে পাওয়া যায়?

(e) चक्रवाकबधूके आमन्त्रयस्व सहचरम् उपस्थिता रजनी
— Point out the allegories of the two words 'चक्रवाकबधू'
and 'रजनी' here.

'चक्रवाकबधू' ও 'রজনী' এদুটি শব্দের রূপক অর্থগুলি
নির্দেশ কর।

(f) Briefly describe the merits of hunting.

মৃগয়ার গুণগুলি সংক্ষেপে বিবৃত কর।

3. Translate into English or Bengali any *one* of the following :

নিম্নলিখিত যে-কোনও একটি বাংলা অথবা ইংরেজীতে
অনুবাদ কর।

(a) नीवाराः शुकगर्भकोटरमुखभ्रष्टास्तरूणामधः

प्रस्निग्धाः क्वचिदिद्भुदीफलभिदः सूच्यन्त एवोपलाः ।

विश्वासोपगमादभिन्नगतयः शब्दं सहन्ते मृगा-

स्तोयाधारपथाश्च वल्कलशिखानिस्यन्दरेखाङ्किताः ॥

(b) शुश्रूषष्व गुरुन्, कुरु प्रियसखीवृत्तिं सपत्नीजने

भर्तुर्विप्रकृतापि रोषणतया मास्म प्रतीपं गमः ।

भूयिष्ठं भव दक्षिणा परिजने, भोगेष्वनुत्सेकिनी

यान्त्येवं गृहिणीपदं युवतयो वामाः कुलस्याधयः ॥

4. Explain with reference to the context any *one* of the
following:

নিম্নলিখিত যে-কোনও একটির সপ্রসঙ্গ ব্যাখ্যা কর :

(a) मानुषीषु कथं वा स्यादस्य रूपस्य संभवः ।

न प्रभातरलं ज्योतिरुदेति वसुधातलात् ॥

P.T.O.

(4)

(b) भवन्ति नम्रास्तरवः फलागमै-

नवाम्बुभिर्दूरविलम्बिनो घनाः ।

अनुद्धताः सत्पुरुषाः समृद्धिभिः

स्वभाव एवैष परोपकारिणाम् ॥

5. Amplify any *one* of the following :

6

যে-কোনও একটির ভাবসম্প্রসারণ কর :

(a) भवितव्यानां द्वाराणि भवन्ति सर्वत्र ।

(b) सतां हि संदेहपदेषु वस्तुषु प्रमाणमन्तःकरणप्रवृत्तयः ।

Or, অথবা

Write short notes on any *two* of the following : $3 \times 2 = 6$

যে-কোনও দুটি বিষয়ে সংক্ষিপ্ত টীকা লেখ :

माधव्यः, अनसूया, सूत्रधारः, शार्ङ्गरवः ।

Unit - II

(Marks : 30)

6. Who was Nandinī ? Why and how was she served by the king Dilīpa and queen Sudakṣiṇā ? $2+4+4=10$

নন্দিনী কে ? কেন এবং কিভাবে রাজা দিলীপ ও রাজ্ঞী সুদক্ষিণা তাঁর সেবা করেন ?

Or, অথবা

Discuss the qualities of kings of the solar dynasty before Dilīpa as found in *Raghuvamś'a*, Canto - I. 10

রঘুবংশের প্রথম সর্গ অনুসারে দিলীপের পূর্ববর্তী সূর্যবংশীয় রাজাদের গুণাবলী আলোচনা কর ।

7. Answer any *three* questions of the following: 2×3=6

যে-কোনও তিনটি প্রশ্নের উত্তর দাও :

(a) Describe the structural features of the king Dilīpa as presented in *Raghuvamsa* canto - I.

রঘুবংশের প্রথম সর্গে বর্ণিত দিলীপের আকৃতিগত বৈশিষ্ট্য বর্ণনা কর।

(b) What was the taxation system during the reign of the king Dilīpa ?

মহারাজ দিলীপের শাসনকালে করগ্রহণ নীতি কীরূপ ছিল?

(c) Who was the first ancestor of the family of Raghu ? With whom he had been compared ?

রঘু-বংশে আদিপুরুষ কে? তাঁকে কার সঙ্গে তুলনা করা হয়েছে?

(d) Which deities are invoked in the opening verse of *Raghuvamsa*?

রঘুবংশের প্রারম্ভিক শ্লোকে কোন্ কোন্ দেবতার বন্দনা করা হয়েছে?

(e) What was the curse given by Surabhi to Dilīpa ?

সুরভি দিলীপকে কী অভিশাপ দিয়েছিলেন?

8. Translate into Bengali or English any *one* of the following : 6

বাংলা অথবা ইংরাজীতে যে-কোনও একটির অনুবাদ কর :

(a) मन्दः कवियथाःप्रार्थी गमिष्याम्युपहास्यताम्।

प्रांशुलभ्ये फले लोभादुद्बुहुरिव वामनः॥ P.T.O.

(6)

(b) हैयङ्गवीनमादाय घोषवृद्धानुपस्थितान्।

नामधेयानि पृच्छन्तौ वन्यानां मार्गशाखिनाम्॥

9. Explain with reference to the context any *one* of the following : 8

निम्नलिखित यেকোনও একটি श्लोकের सप्रसङ्ग व्याख्या करः

(a) क्व सूर्यप्रभवो वंशः क्व चाल्पविषया मतिः।

तितीर्षुदुस्तरं मोहादुडुपेनास्मि सागरम्॥

(b) ज्ञाने मौनं क्षमा शक्तौ त्यागे श्लाघाविपर्ययः।

गुणा गुणानुबन्धित्वात् तस्य सप्रसवा इव॥

Unit - III

(Marks : 20)

10. (a) Give the resulting forms of any *five* of the following : 1×5=5

ये-कोनओ पाँचटिओ परिणत रूप लेखः

(i) गङ्गा + ढक्

(ii) आस् + शानच्

(iii) भृ + क्यप्

(iv) सह + तुमुन्

(v) बहु + इष्टन्

(vi) जि + सन् + उ

(vii) अन्तिक + ईयसुन्

(7)

(b) Substitute single words for any *five* of the following : $1 \times 5 = 5$

নিম্নলিখিত যে-কোনও পাঁচটি এককথায় প্রকাশ কর :

- (i) মনোরপত্যং পুমান্
- (ii) নমঃ করোতি
- (iii) ভৃশং রোদিতি
- (iv) ব্যাকরণং বেত্তি যঃ
- (v) তরুণস্য ভাবঃ
- (vi) পাণিনিনা প্রোক্তম্
- (vii) দ্বারে নিযুক্তঃ
- (viii) ষণ্ণাং মাতৃণামপত্যং পুমান্

(c) Name and expound the Samāsa in any *five* of the following : $2 \times 5 = 10$

নিম্নলিখিত যে-কোনও পাঁচটির ব্যাসবাক্যসহ সমাসের নাম লেখ :

- (i) নরসিংহঃ
- (ii) দুঃখাপন্নঃ
- (iii) বীণাপাণিঃ
- (iv) ধর্মজ্ঞঃ
- (v) ত্রিভুবনম্

P.T.O.

- (vi) भूतपूर्वः
(vii) निर्माक्षिकम्
(viii) राजपुरुषः

Unit - IV

(Marks : 10)

11. Translate *any one* of the following passages into Bengali or English : 10

निम्नलिखित अनुच्छेदগুলির মধ্যে যে-কোনও একটি ইংরাজী অথবা বাংলায় অনুবাদ কর:

- (a) अस्ति जीर्णोद्याने मन्दविषो नाम सर्पः । सोऽतिजीर्णतया आहारमपि अन्वेष्टुम् अक्षमः सरस्तीरे पतित्वा स्थितः । ततो दूरादेव केनचिद् मण्डूकेन दृष्टः पृष्टश्च किमिति त्वमाहारं नान्विष्यसि ? सर्पोऽवदत् — गच्छ भद्र, मम मन्दभाग्यस्य प्रश्नेन किम् ? ततः संजात-कौतुकः स च भेकः सर्वथा कथ्यताम् इत्याह । सर्पोऽपि आह-भद्र, ब्रह्मपुरवासिनः श्रोत्रियस्य कौण्डिन्यस्य पुत्रो विंशतिवर्षदेशीयः सर्वगुणसंपन्नो दुर्दैवात् मया नृशंसेन दष्टः ।
- (b) अस्ति कस्मिंश्चित् पर्वतैकदेशे वानरयूथम् । तच्च कदाचित् वर्षावारिधारानिपातसमाहतं वेपमानकलेवरं न कथंचित् शान्तिमगमत् । अथ ते गुञ्जाफलानि अवचित्य वह्निवाञ्छया फुत्कुर्वन्तः समन्तात्स्थुः । अथ सूचीमुखो नाम पक्षी तेषां तं वृथायासमवलोक्य प्रोवाच — भोः सर्वे मूर्खा यूयम् । नैते वह्निकणाः, गुञ्जाफलानि एतानि । तत् किं वृथा श्रमेण । नैतस्माच्छीतरक्षा भविष्यति । तदन्विष्यतां कश्चिन्निर्वातो वनप्रदेशो गुहा वा गिरिकन्दरं वा ।